

Kas ir AKCIJAS?

Akcija ir vērtspapīrs, ko izlaiž (emitē) uzņēmums (emitents), lai iegūtu papildu finanšu līdzekļus savas darbības tālākai pilnveidošanai. Akcija 'pārstāv' uzņēmuma īpašumus – zemi, ēkas, iekārtas u.c. Līdz ar to **akcijas īpašniekam** akcija ir apliecinājums, ka viņam pieder uzņēmuma īpašuma jeb kapitāla daļa, un viņš ir šī uzņēmuma līdzīpašnieks, kam ir tiesības uz dividendēm vai cita veida ienākumiem.

Kādi ir ienākumi no akcijām?

No ieguldījumiem akcijās Tu vari gūt šādus ienākumus:

- uzņēmumu maksātās **dividendes**,
- **akciju vērtības pieaugumu**, ja Tu pērc akcijas tad, kad tās ir lētas, bet pārdod tās, kad cena ir pieaugusi.

Dividendes!

Dividende ir uzņēmuma (akciju sabiedrības) tirās peļņas daļa, kuru saņem akcionārs.

Peļņas daļas apjomu, t.i., cik daudz naudas tiks izmaksāts dividendēs, nolemj un pieņem akcionāru pilnsapulce. Akcionāru pilnsapulce nosaka arī datumu, kurā dividendes tiks aprēķinātas, un datumu, kurā dividendes tiks izmaksātas akcionāriem. Ja akcijas netiek pārdotas, tad dividendes ir vienīgais reālais ienākums no akcijām.

Kā var **saņemt** dividendes?

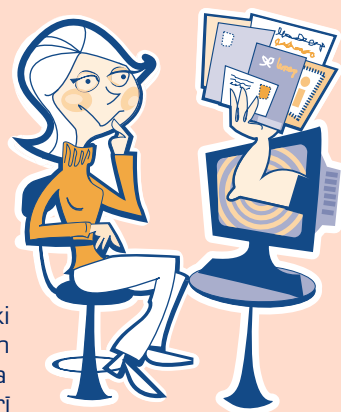
- ja Tu esi par sertifikātiem ieguvis kāda uzņēmuma akcijas, bet **neesi atvēris vērtspapīru kontu**, tad dividendes, kas ir maksātas Tavām akcijām, glabājas Latvijas Centrālajā depozitārijā, un Tu tās saņemsi tikai tad, kad atvērsi vērtspapīru kontu.
- ja Tu esi atvēris vērtspapīru kontu, tad dividendes Tavā naudas kontā tiek ieskaitītas automātiski.

Informācija par biržā kotēto uzņēmumu maksātajām dividendēm ir pieejama bez maksas Rīgas Fondu biržas interneta mājas lapā:
www.rfb.lv

Informācija IZŠKIR VISU!

Kur **iegūt** informāciju par akcijām?

Informācija par biržā tirgoto (kotēto) uzņēmumu un tā akcijām, kā arī citiem būtiskiem notikumiem un finanšu datiem ir publiski pieejama un atrodama gan biržas, gan paša uzņēmuma interneta mājas lapās, gan arī vērtspapīru analītiķu publikācijās.

Plaša informācija par uzņēmumu - tā darbību, vēsturi, vadību, stratēģiju, biznesa stabilitāti, riskiem un finanšu rādītājiem - ir pieejama uzņēmuma **Emisijas prospektā**, kas ir obligāts priekšnosacījums, lai akcijas varētu tirdzniecībā.

Jo vairāk informācijas, jo lielāka iespēja nopelnīt!

Iegūsti pēc iespējas vairāk informācijas!

Kādu informāciju ieguldītājs var **redzēt** biržu tirdzniecības ekrānā?

Biržas katru dienu, kad notiek tirdzniecības sesija, parasti atspoguļo šādu informāciju:

Vienkāršības labad katram emitentam tiek piešķirts kods

Vienas tirdzniecības sesijas laikā izpildīto darījumu apjomu summa dalīta ar šajos darījumos tirgotos akciju skaitu

Akciju cenas izmaiņas salīdzinot ar iepriekšējo sesiju

Labākā cena, par kuru ieguldītāji ir gatavi pirkt akcijas

Labākā cena, par kuru ieguldītāji ir gatavi pārdot akcijas

Pārdoto akciju skaits

Veikto darījumu skaits

Pārdoto akciju vērtība latos

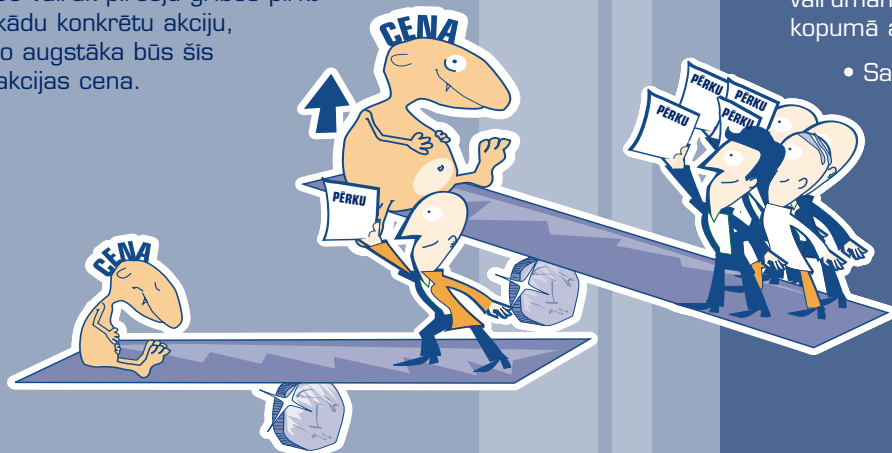
Kods	Vidēji svērtā	Izmaiņas	Cena, LVL							Kopējais apgrozījums		
			Pirmā	Augstākā	Zemākā	Pēdējā	Labākais pieprasīj.	Labākais piedāvāj.	Darījumi	Akciju skaits	LVL	
Oficiālais saraksts												
GAZE	■	5.50	-	5.50	5.50	5.50	5.50	5.50	5.60	25	2 575	14 162.50
LASCO	■	0.35	-2.78%	0.35	0.35	0.35	0.35	0.35	0.36	9	5 256	1 839.60
VNFT		1.30	+1.56%	1.26	1.30	1.25	1.30	1.30	1.39	8	3 237	4 154.39
Otrais saraksts												
BALZ	▼	1.03	-1.90%	1.04	1.04	1.02	1.02	1.01	1.20	4	113	115.84
DPKR		0.28	-					0.26	0.29	1	946	264.88
GRDX	▲	0.95	+1.06%	0.95	0.95	0.95	0.95	0.90	0.98	2	717	681.14
KAIJ	▲	0.15	+7.14%	0.15	0.16	0.15	0.16	0.15		2	600	91.00
LMET	▲	0.80	+2.56%	0.79	0.80	0.77	0.80	0.80	0.81	16	5 099	4 061.67
OLFA	■	0.34	-	0.34	0.34	0.34	0.34	0.34		1	1 000	340.00
PLKB		3.70					3.70					
RKBV	▲	0.58	+1.75%	0.56	0.59	0.56	0.59	0.58	0.60	19	13 501	7 803.85
RTFL	■	0.21	-	0.21	0.21	0.21	0.21	0.20	0.21	2	2 800	588.00
VLSS	▲	0.79	-1.25%	0.79	0.79	0.79	0.79	0.80	0.92	2	129	101.91

Kas ir akciju **kotēšana** biržā?

Akciju kotēšana ir akciju cenas noteikšana fondu biržā. Šī cena var būt augstāka vai zemāka par akcijas nominālvērtību. **Biržas cena ir tirgus cena!**

Kā **veidojas** akciju cena biržā?

Akciju cenu biržā nosaka piedāvājums un pieprasījums. Jo vairāk pircēju gribēs pirkt kādu konkrētu akciju, jo augstāka būs šīs akcijas cena.

Kāpēc mainās akciju cena?

Parasti akciju cena mainās tad, kad vērtspapīru tirgū tiek uzziņāta **jauna informācija**, kas atšķiras no ieguldītāju gaidītās. Tā var būt gan informācija par apstākļiem, kas ietekmē tirgu kopumā, gan informācija par pašu uzņēmumu. Šī informācija akciju cenu var ietekmēt gan pozitīvi, gan negatīvi.

Piemēri:

- Pēc makroekonomisko rādītāju publiskošanas - kad, piemēram, gaidīto 4% valsts iekšzemes kopprodukta pieauguma vietā tā kāpums izrādās 7%, visticamāk, ka vairumam akciju cenas pieaugs, jo valsts tautsaimniecība kopumā attīstās ātrāk nekā cerēts.
- Savukārt, ja tiks publicēta informācija, ka uzņēmums plānotās peļņas miljons latu apmērā īstenībā ir cietis pusmiljona latu zaudējumus, tā akciju cena kritisies, jo nebūs attaisnojušās ieguldītāju cerības.

Atcerieties!

Akciju vērtībai (cena) vajadzētu atspoguļot visu attiecīgajā brīdī publiski pieejamo informāciju, kas saistīta ar uzņēmumu - tā pašreizējo stāvokli un nākotnes iespējām, ņemot vērā tirgus attīstības tendences.

Kas ir biržas saraksti?

Biržas vērtspapīri tiek sadalīti vairākos sarakstos – gan atsevišķi nodalot kapitāla (akcijas), parāda (parādzīmes, obligācijas, ķīlu zīmes u.c.) un atvasinātos vērtspapīrus, gan arī šos vērtspapīrus sagrupējot pēc dažādiem kvalitatīviem un kvantitatīviem rādītājiem. Lielo sabiedrību akcijas parasti tiek iekļautas galvenajā sarakstā, bet mazāko – citā sarakstā.

Ari Rīgas Fondu biržā visi vērtspapīru emitenti ir sadalīti vairākos sarakstos (piemēram – Oficiālais saraksts, Otrais saraksts) atkarībā no uzņēmuma lieluma, akcionāru skaita, kapitāla, peļņas u.c. rādītājiem.

Kā novērtēt AKCIJAS?

Akciju vērtība atspoguļo uzņēmuma līdzšinējo attīstību un pašreizējo stāvokli, kā arī tā nākotnes iespējas. Tātad, lai noteiktu, cik būtu jāmaksā par uzņēmumu akciju, ir jāsaprot, kādā stāvoklī uzņēmums ir šodien, un kāds tas būs nākotnē. Ir vairāki rādītāji, kas ietver informāciju, kas attiecas gan uz uzņēmuma akcijām, gan uz uzņēmuma efektivitāti.

Kas ir EPS un PE rādītāji?

Finanšu analizē bieži izmantots rādītājs ir uzņēmuma peļņas rādītājs **EPS** jeb peļņa uz akciju (angļu valodā – EPS – earnings per share). To rēķina, izdalot uzņēmuma peļņu gadā ar kopējo akciju skaitu. Iegūtais skaitlis raksturo, cik efektīvi uzņēmums darbojas.

Vēl viens uzņēmumu raksturojošs rādītājs ir **P/E** jeb attiecība starp vērtspapīra tirgus cenu un peļņu uz akciju (angļu valodā – P/E – price/earnings ratio). Izdalot pašreizējo akcijas cenu ar pēdējā pārskata periodā (parasti gada laikā) iegūtajiem ienākumiem uz vienu akciju jeb EPS, iegūst skaitli, kas raksturo pašreizējo akcijas vērtību ilgā laikā. Jo skaitlis ir mazāks, jo vairāk peļņas uzņēmums var izmaksāt saviem akcionāriem, tādējādi mazāks laiks ir vajadzīgs ieguldītājam, lai atpelnītu savu ieguldījumu no uzņēmuma darbības. Matemātiski PE rādītājs norāda uz periodu ilgumu (gadu skaitu), kas būtu nepieciešams, lai ar esošajiem peļņas rādītājiem tiktu segta pašreizējā akciju vērtība.

Kā novērtēt uzņēmuma dividendes?

Tā kā **dividendes ir vienīgais reālais ienākums no akcijām, ja tās netiek pārdotas**, tad svarīgs rādītājs ir dividenžu izmaksas koeficients. Tas norāda uz proporciju, kāda no kopējās uzņēmuma peļņas tiek izmaksāta dividendēs.

Pirms akciju iegādes ir vērts pievērst uzmanību tam, vai Tevi interesējošais uzņēmums ir maksājis dividendes, un cik lielas tās ir bijušas attiecībā pret akciju cenu biržā. Pastāvīga uzņēmumu dividenžu politika – dividendes tiek maksātas katru gadu un dividenžu izmaksas koeficients nepiedzīvo lielas svārstības – liecina arī par uzņēmuma darbības un finansiālo stabilitāti.

Uzņēmumiem ļoti svarīgi ir sabalansēt dividenžu izmaksas lielumu - tām ir jābūt pietiekami lielām, lai akcijas būtu pievilcīgas ieguldītājiem, bet tajā pašā laikā zināmi līdzekļi ir jāatstāj uzņēmumā, lai tas varētu attīstīties un veikt ieguldījumus jaunos projektos.

Tirgus INDEKSI

Fondu biržās parasti tiek tirgots liels skaits akciju. Ir ļoti sarežģīti ātri pārskatīt visu vērtspapīru tirgu, konstatēt notiekošās izmaiņas. Lai kopumā vērtētu vispārējo tirgus stāvokli, nevis tikai atsevišķu akciju cenas, tiek ieviesti specifiski rādītāji, kurus sauc par **vērtspapīru tirgus indeksiem**. Tie ir vairāku uzņēmumu akciju cenu matemātisks rezultāts, kurš raksturo indeksā ietilpstošo akciju cenu izmaiņas. Indeksā ietilpstošo uzņēmumu skaits un darbības joma var būt dažāda. Tāpat katrā biržā var atšķirties indeksa aprēķināšanas metodes, bet galvenā indeksa īpašība ir tā, ka **viens skaitlis – indekss – parāda visa vērtspapīru tirgus tendences**, kas savukārt palīdz ieguldītājiem izvērtēt situāciju un izšķirties par ieguldījumu izdarīšanu.

- Ja akciju cenas pieaug, tad indekss iet uz augšu. To sauc par **“bulļa tirgu”**.
- Ja akciju cenas samazinās, tad indekss iet uz leju. To sauc par **“lāča tirgu”**.

Vērtspapīru tirgus UZRAUDZĪBA

Uzņēmumiem, kuru akcijas tiek kotētas biržā, ir jāievēro informācijas atklāšanas princips. Tas nozīmē, ka uzņēmumiem regulāri jāinformē ieguldītāji par būtiskiem notikumiem – finanšu pārskatiem, peļņas prognozēm, vadības maiņu, noslēgtiem līgumiem, nākotnes plāniem u.c. notikumiem, kas var ietekmēt akciju cenu. Šī informācija obligāti ir jāiesniedz biržā.

Lai vērtspapīru tirgus būtu stabils un drošs, biržā kotētos uzņēmumus papildus uzrauga gan Finanšu un kapitāla tirgus komisija, gan Rīgas Fondu birža.

Kādi ir **riski**, ieguldot akcijās?

Lielāks vai mazāks risks vērtspapīru tirgū pastāv vienmēr.

Akciju emitenti paši un līdz ar to akcijas ir pakļautas dažādiem riskiem:

- **Tirgus riskam** – tas ir vienāds visiem uzņēmējdarbības veidiem un nav atkarīgs no konkrētā uzņēmuma darbības. Tirgus risku rada pieprasījuma līmenis valsts ekonomikā, procentu likmes, inflācijas līmenis, vidējais darba algu līmenis, utt.
- **Uzņēmuma riskam** – tas ir atkarīgs no paša uzņēmuma politikas un pieņemtajiem lēmumiem.

Lai nebūtu pakļauti vienam lielumam riskam, arī paši uzņēmēji cenšas dažādot savu darbību. Piemēram, mazumtirgotājs, vasarā atverot saldējuma tirdzniecības vietu, risku samazina, blakus atverot lietussargu veikalu. Neatkarīgi no laika apstākļiem, kāds no biznesa virzieniem darbosies veiksmīgi, un varēs segt otra zaudējumus. Protams, iespējams atvērt arī saldējuma un alus tirdzniecības vietas un saulainas vasaras gadījumā nopelnīt vairāk. Taču, ja vasara būs lietaina, tirgotājs ne tikai nepelnīs plānoto peļņu, bet, iespējams, būs zaudējis sākotnējos līdzekļus, un nākamajā gadā vairs nevarēs atvērt veikalu. Arī ieguldītājam, lai nepaliktu zaudētājos, ir jādažādo savi ieguldījumi, investējot dažādās akcijās.

- Jebkurš ieguldījums ir pakļauts arī **inflācijai**. Inflācija ir makroekonomikas rādītājs, kurš parāda vispārējo cenu līmeņa kāpumu un attiecīgi arī pirkjspējas samazināšanos laika gaitā. Inflācija ir viens no lielākajiem riskiem, kas var būtiski ietekmēt ieguldījumus un to vērtību nākotnē. Ir svarīgi sekot līdzi ieguldījumu ienesīgumam, lai tas regulāri un ilgtermiņā pārsniegtu inflāciju.

Lūk, piemērs: ja akciju tirgū gadā ir nopelnīti 8%, bet inflācija ir 3%, faktiskais jeb reālais ieguvums ir tikai aptuveni 5%. Akciju tirgus inflācijas riskam gan ir mazāk pakļauts nekā, piemēram, parādzīmju tirgus, jo akciju tirgus ienesīgums ir lielāks, tomēr jāatceras, ka inflācijas dēļ īstie ienākumi ir mazāki nekā sākotnēji varētu šķist.

Kā ieguldītāji var **izvairīties** no riska?

- Naudu vajag ieguldīt dažādās akcijās. Ja vienas akcijas cena kritīsies, citām tā varbūt pieaugs, un pieaugums vai kritums savstarpēji izlīdzināsies.
  - Obligāti seko līdzi visai informācijai, kas var ietekmēt Tavā īpašumā esošo akciju cenu.

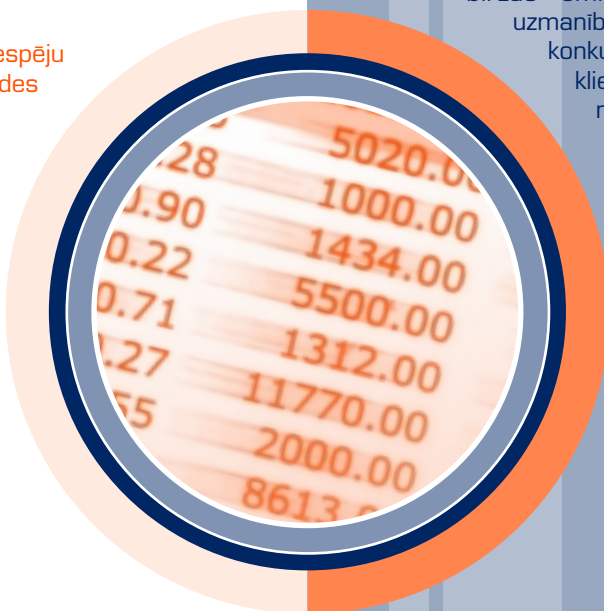

Ko Tu iegūsi, ja iegādāsies biržā kotētās **akcijas**?

- Iegādājoties akcijas, Tu kļūsti par uzņēmuma līdzīpašnieku, pašam nedibinot uzņēmumu;
- Tu vari brīvi pirkt un pārdot akcijas, un gūt ienākumus no akciju cenu svārstībām;
- Tu vari veikt ilgtermiņa ieguldījumus akcijās, Tev ir iespēja piedalīties akcionāru pilnsapulcē, ierosināt izskatīt kādu jautājumu un balsot, tādējādi lemjot par uzņēmuma nākotni;
- Ja uzņēmums strādājis ar peļņu un akcionāri pieņem attiecīgu lēmumu, Tev tiek izmaksātas dividendes;
- Akcijas Tu vari pirkt un pārdot par skaidru naudu, iekļāt, aizdot, dāvināt, novēlēt mantojumā;
- Iespēju iegādāties papildu akcijas par cenu, ko nosaka tirgus, kā arī iespēju pārdot sev piederošās akcijas;
- Vienkāršāku akciju pārdošanas iespēju caur biržu, nevis ar uzņēmuma valdes starpniecību;
- Stabilitāti un papildu drošību, jo publiskās akciju sabiedrības (uzņēmumu, kas kotējas biržā) darbību uzrauga gan Finanšu un kapitāla tirgus komisija, gan Rīgas Fondu birža;
- Iespēju objektīvi novērtēt sava ieguldījuma vērtību, jo biržā tiek noteikta tirgus cena.

Ko iegūst uzņēmums, **kotējot** akcijas biržā?

- Iespēju piesaistīt jaunu kapitālu savas darbības attīstībai — lai straujāk attīstītu ražošanu, uzlabotu uzņēmuma finansiālo darbību un paplašinātu produkcijas sortimentu un kvalitāti;
- Uzņēmumam kļūstot atklātākam, publiskākam, palielinās iespēja gan jaunu ieguldītāju piesaistei, gan vieglākai kredītu saņemšanai bankās;
- Ja uzņēmuma mērķis ir kāda cita uzņēmuma pārņemšana, tad daļu no pirkuma summas iespējams maksāt ar pārņēmeņa akcijām, savukārt, ja uzņēmuma īpašnieki vēlas pārdot sev piederošo uzņēmumu, to ir vieglāk novērtēt, ja tam ir vērā ņemama kotēšanas vēsture;
- Akciju kotēšana biržā ir uzņēmuma kvalitātes rādītājs;
- Papildu publicitāti, kas nostiprinās uzņēmuma tēlu gan esošo, gan potenciālo klientu, kā arī darbinieku vidū, jo biržas emitents bauda lielāku masu mēdiju uzmanību. Tā savukārt nostiprina uzņēmuma konkurētspēju un var veicināt gan jaunu klientu, gan ieguldītāju piesaistes procesu nākotnē;
- Prestižu un ražotās produkcijas vai pakalpojumu atpazīstamību, ko veicinās pieaugošā publicitāte;
- Papildu motivāciju uzņēmuma darbiniekiem, ja to īpašumā ir tās akcijas, kas var tikt piešķirtas kā prēmija.

Ekonomiskās izglītības lideri
un novatori Latvijas skolās.
www.jal.lv

www.rfb.lv